

медицински третман

Е. СТИКОВА, Љ. ПАНЕВА, Ф. ТОЗИЈА

ОБЕЗБЕДЕНОСТ НА ЗДРАВСТВЕНАТА ЗАШТИТА НА ДЕТСКАТА ПОПУЛАЦИЈА СО ПОСЕБЕН ОСВРТ ВРЗ ИНДИКАТОРИТЕ НА ЗДРАВСТВЕНАТА СОСТОЈБА ВО ПЕРИНАТАЛНИОТ ПЕРИОД И РАНАТА ДЕТСКА ВОЗРАСТ**Вовед**

Здравствената заштита на децата во Република Македонија е организирана согласно со начелата од Алма-Ата, во вид на пирамида со база што задоволува околу 80 % од здравствените потреби на децата, среден дел кој покрива 15% и врв-терциерна високо специјализирана здравствена заштита што ги задоволува другите 5% од здравствените потреби на децата.

Целта на овој ретроспективен труд е да ја презентира организационата поставеност и кадровската обезбеденост на здравствената заштита на доенчињата и малите деца во Република Македонија во периодот 1987-1995 година, како и нивната функционална активност на сите нивои на здравствениот систем.

Врз основа на некои од здравствените индикатори карактеристични за детската популација, направена е дескриптивна анализа на морбидитетот и морталитетот од определени заболувања што оставаат секвели на психо-физичкиот статус на доенчето и детето, претставувајќи актуелен социјално-медицински проблем за семејството и целата заедница.

Материјал и метод

За изготвувањето на овој труд се користени податоци од:

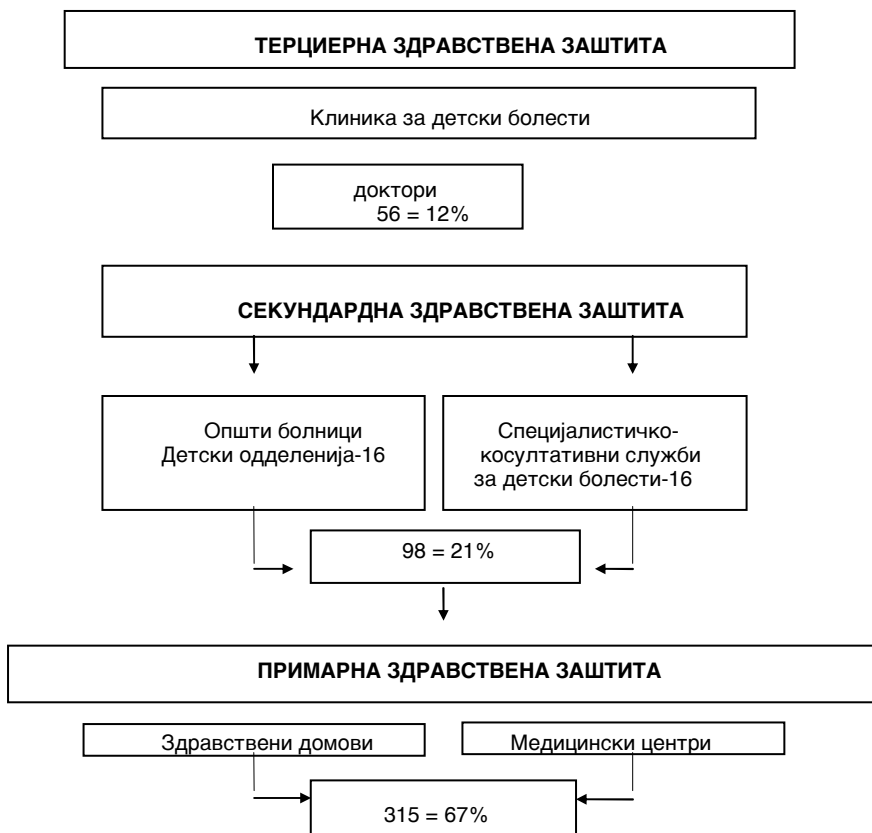
- амбулантно-поликлиничките извештаи на службата за здравствена заштита на децата од 0 до 6 г. доставени од сите општини и обработени во Републичкиот завод за здравствена заштита-Скопје;
- извештаите за стационарно лекувани лица во Републиката во 1987 г. и во 1995 г. доставени од сите болничко стационарни организации до Републичкиот завод за здравствена заштита-Скопје;
- морталитетната статистика од Заводот за статистика на Република Македонија ;

Применет е дескриптивен епидемиолошки и социјално-медицински метод на работа.

Дискусија и резултати

Здравствената заштита на децата од 0 до 6 г. во Македонија е организирана на сите три нивоа: **примарна** што се спроведува во 18 здравствени домови и 16 медицински центри, преку медицинските единици на село, со вкупно 157 пунктови, во кои работат 315 лекари или 67% од сите лекари во здравствената заштита на децата; **секундарна** која се спроведува во специјалистичко-консултативните служби и во болничките одделенија на општите болници и центрите за рехабилитација, со ангажирани 98 лекари или 21% од сите лекари и терцијерната заштита што се спроведува на Клиниката за детски болести во која работат 56 лекари или 12%.

НИВОИ НА ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА НА ДЕЦАТА ОД 0-6 ГОДИНИ ВО 1995 ГОДИНА

Целата територија на Републиката е покриена со развиена мрежа на здравствени организации на ниво на примарна здравствена заштита-диспанзери за деца од 0 до 6 г., како резултат на што здравствената заштита им е лесно достапна на нејзините корисници-децата.

Кадровската обезбеденост на примарната здравствена заштита на децата во целиот проследен период е во согласност со предвидените нормативи за кадар за оваа дејност (500-1.000) деца на 1 лекар. Во 1995 г. во оваа дејност работеле 315 лекари од кои 159 специјалисти-педијатри, односно на 1 лекар 860 деца. Бројот на лекарите се зголемува за 9%, а на специјалистите за 66% во однос на 1987 г. Во 157 пункта работат само 4 психолози, односно 3 логопеди.

ОБЕЗБЕДЕНОСТ СО КАДАР ВО ПРИМАРНАТА ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА НА ДОЕНЧИЊА И МАЛИ ДЕЦА ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ВО ПЕРИОДОТ 1987-1995 ГОДИНА

(Табела 1)

ГОДИНА	Број на лекари		деца на 1 лекар	Здрав. работ. со виша и ССС	Психолози	Логопед.	пунктови
	Вкупно	Специјал.					
1987	290	96	1001.8	492	3	1	124
1988	331	95	887.8	479	2	1	149
1989	327	105	908.2	498	2	-	147
1990	340	115	882.2	483	2	1	170
1991	363	125	785.5	485	5	1	174
1992	366	139	786.1	471	1	3	193
1993	331	143	876.4	473	2	1	183
1994	330	148	821.3	476	4	2*	163
1995	315	159	860.4	525	4	3	157
Индекс 1995/87	108,6	165,6		106,7	133,3	300,0	126,6

Во специјалистичко-консултативните служби работат 15 лекари, а во болничките одделенија 83 лекари. Трендот на пораст е евидентен кај лекарите за 27%, односно 31% кај специјалистите.

На терциерно ниво е присутен перзистирачки тренд на бројот на лекарите, меѓутоа во структурата се зголемува бројот на специјалистите.

Во диспанзерите за деца се спроведува куративна и превентивна здравствена заштита на децата и тоа во ординација кај лекар, во советува-лиште и преку патронажната служба. Најголем дел од работата на лекарот е куративна со 1.144.181 посети во 1995 г. од кои 70% се први посети или 0.5 повторни посети на 1 прва посета. Учеството на различните возрасни групи во структурата на првите посети е рамномерно. Во 1995 г. во оваа дејност се

извршени 55.000 систематски прегледи, 22.761 контролни прегледи, односно 1.7 преглед по 1 доенче.

Превентивната работа во однос на куративната ангажира значително помалку од работното време на лекарот, меѓутоа е во согласност со предвидените активности во Програмата за активна здравствена заштита на мајките и децата. Предвидени се 60.000 систематски прегледи на доенчиња од вкупно 178.000 прегледи на доенчиња во советувашиште или 5 посети по 1 доенче (во третиот, шестиот и деветтиот месец). Планирани се 90.000 посети на деца од 1 до 6 г. во советувашиште или 0.5 посети по 1 дете. Во четвртата година и пред упис се врши систематски преглед на детето.

Во 1995 г. беа извршени 173.404 посети на доенчиња во советувашиште или 5.4 по 1 доенче и 88.191 посети на други деца или 0.4 по 1 дете, со што предвидениот стандард е целосно постигнат. Најголем дел од првите посети на доенчињата во советувашиште беа извршени во првите два месеци, односно во првата половина од годината.

ИЗВРШЕНИ ПОСЕТИ ВО СОВЕТУВАЛИШТА ЗА ДОЕНЧИЊА И ЗА ДРУГИ ДЕЦА СПОРЕД СТАРОСТА НА ДОЕНЧЕТО И ДЕТЕТО ВО Р.МАКЕДОНИЈА ЗА ПЕРИОДОТ 1987-1995 ГОД.

(Табела 2)

Година	Вкупно	Старост на доенчето									Деца од 1-6 г		
		Први	Посети на 1 доенче	до 2 м.		3-5 м.		6-11 м.		Вкупно	Од тоа први	Посети на 1 дете	
				Број	%од први	Број	%од први	Број	%од први				
1987	175907	45686	4.6	23461	51.4	12295	26.9	9930	21.7	98018	32476	0.4	
1988	185485	48080	4.9	24048	50.0	13090	27.2	10942	22.8	97906	32478	0.4	
1989	175366	43920	4.9	23093	52.6	11249	25.6	9572	21.8	84854	25918	0.3	
1990	194013	48073	5.5	25109	52.2	12476	26.0	10488	21.8	89841	25922	0.3	
1991	191744	48890	5.5	24311	49.7	13212	27.0	11367	23.3	90403	29456	0.4	
1992	157411	41668	4.7	20350	48.8	11337	27.2	9981	24.0	79395	25878	0.3	
1993	159075	49266	4.9	22688	46.1	14164	28.8	12414	25.2	93492	33843	0.4	
1994	160442	51676	4.8	22967	44.4	14345	27.8	14364	27.8	85843	30367	0.4	

Патронажните сестри во 1995 г. извршија 52.635 патронажни посети на доенчиња или 1.6 посета по 1 доенче, и 23.242 посети на други деца или 0.1 посета по 1 дете. Ваквата патронажна активност е далеку под предвидените стандарди од 4.0 посети по 1 доенче и 2.0 посети по 1 дете во втората година.

Според официјалните податоци за кадарот што работи во примарната здравствена заштита на децата во Р. Македонија, бројот на психолозите и

логопедите е мал (само во неколку општини), поради што и бројот на извршените посети во 1995 г. е мал, 5.859 кај психолог и 4.992 кај логопед.

ИЗВРШЕНИ ПОСЕТИ КАЈ ПСИХОЛОГ И ЛОГОПЕД ВО ДЕЈНОСТА ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА НА ДОЕНЧИЊА И МАЛИ ДЕЦА ВО Р. МАКЕДОНИЈА ВО ПЕРИОДОТ 1987-1995 ГОДИНА

(Табела 3)

Година	Извршени посети кај	
	Психолог	Логопед
1987	326	1027
1988	7696	1502
1989	7130	5207
1990	633	9864
1991	10712	14279
1992	5876	9055
1993	8150	9995
1994	12641	6324
1995	5859	4992

Во секојдневната работа лекарите и патронажните сестри откриваат заболувања уште во најраната детска возраст, што се предмет на натамошно следење и лекување. Особено е од интерес откривањето на заболувањата што резултираат со психо-физичка хендикепираност кај децата. Прикажан е морбидитетот од некои заболувања во 1987-1995: конгенитална и стекната хипотиреоза, душевна заостанатост, инфантилна и церебрална парализа, глувост и наглувост, Down-ов синдром и др. Забележително е намалувањето на стапките на морбидитет кај скоро сите заболувања, освен кај глувоста и наглувоста кај која се бележи пораст. Конгениталните аномалии се намалени за 46% со стапка на морбидитет од **5.7/1.000** во 1987 г. односно **2.8/1.000** во 1995 г. Структурата според возраст покажува најголемо учество на возрасната група 6-11 м.

**ОПРЕДЕЛЕНИ ЗАБОЛУВАЊА УТВРДЕНИ ВО ДЕЈНОСТА НА ЗДРАВСТВЕНАТА ЗАШТИТА НА
ДОЕНЧИЊА И МАЛИ ДЕЦА ВО Р. МАКЕДОНИЈА ВО ПЕРИОДОТ 1987-1995 ГОД.**

(Табела 4)

	1987		1988		1989		1990		1991		1992		1993		1994		1995	
	Број	на 1000 деца	Број	на 1000 деца	Број	на 1000 деца	Број	на 1000 деца	Број	на 1000 деца	Број	на 1000 деца	Број	на 1000 деца	Број	на 1000 деца	Број	на 1000 деца
Вкупно утврдени заболувања	919625	3165	943032	3209	859903	2896	946257	3155	879014	3083	630026	2190	509744	1757	535599	1976	629783	2324
Конгени. и стечена хипотиреоидеза	170	0.6	23	0.1	20	0.1	13	0.0	12	0.0	10	0.0	8	0.0	8	0.0	17	0.1
Други ендокрини болести	78	0.3	72	0.2	36	0.1	26	0.1	83	0.3	75	0.3	43	0.1	49	0.2	52	0.2
Душевна заостана.	99	0.3	76	0.3	85	0.3	72	0.2	44	0.2	50	0.2	51	0.2	33	0.1	32	0.1
Инфантилна цереб. парал. и др. пар. синд.	78	0.3	114	0.4	95	0.3	183	0.6	98	0.3	93	0.3	104	0.4	62	0.2	83	0.3
Глувост и наглувост	156	0.5	58	0.2	101	0.3	105	0.4	66	0.2	61	0.2	74	0.3	60	0.2	220	0.8
Други болести на нервниот систем	173	0.6	119	0.4	238	0.8	247	0.8	132	0.5	198	0.7	115	0.4	196	0.7	114	0.4
	1987		1988		1989		1990		1991		1992		1993		1994		1995	
Конгенит. аномлии	1661	5.7	1679	5.7	1462	4.9	1633	5.4	2089	7.3	1270	4.4	871	3.0	771	2.8	765	2.8
Доуп-ов синдром (758.0)	15	0.1	12	0.0	2	0.0	43	0.1	31	0.1	6	0.0	14	0.0	18	0.1	10	0.0
Заболувања на перинатален период	162	0.6	107	0.4	77	0.3	156	0.5	128	0.4	113	0.4	77	0.3	558	2.1	132	0.5
Породил. траума	4	0.0	5	0.0	1	0.0	3	0.0	5	0.0	1	0.0	3	0.0	2	0.0	4	0.0

Голем дел од овие заболувања се лекуваат хоспитално. Највисок морбидитет е регистриран кај конгениталните аномалии (8/1000), потоа кај одделни заболувања на централниот нервен систем итн.

**ОДРЕДЕНИ ЗАБОЛУВАЊА КАЈ ДОЕНЧИЊА И МАЛИ ДЕЦА ХОСПИТАЛНО ЛЕКУВАНИ
ВО Р. МАКЕДОНИЈА ВО 1987 И 1994**

(Табела 5)

Вкупно утврдени заболувања	1987	на 1000	1994	на 1000
	Број	деца	Број	деца
Душевна заостанатост	233	0.8	247	0.9
Херedit.и деген заболувања на ЦНС	224	0.8	298	1.1
Инфантил. цереб.парал. и др. парал. синдром	306	1.1	496	1.8
Други заболувања на ЦНС	1249	4.3	1655	6.1
Други болести на нервниот систем	919	3.2	1103	4.1
Глувост и наглувост	53	0.2	36	0.1

Конгенитални аномлии	2352	8.1	2364	8.7
Down-ов синдром	33	0.1	43	0.2
Заболув. на перинатален период	600	2.1	2152	7.9

Значаен здравствен индикатор е доенечката смртност, која има тренд на опаѓање во целиот анализиран период, од 41.9 % во 1987 г. на 22.7 % во 1995 г. Перинаталниот морталитет се намалува од 21.6 % во 1987 г. на 19.6 % во 1995г. а раниот неонатален морталитет од 12.7 % на 10.7 %.

Најчеста причина за смрт кај доенчињата во раниот неонатален период се состојбите настанати во перинаталниот период со 285 умрени доенчиња или стапка на морталитет од 8.9 %, кои учествуваат со 82.3 % во вкупниот број на умрени доенчиња во првата недела од животот. Конгениталните аномалии учествуваат со 8.4% во вкупниот број умрени доенчиња во неонаталниот период, односно 29 умрени или стапка од 0.9 %.

ОПРЕДЕЛЕНИ ПРИЧИНИ ЗА СМРТ НА ДОЕНЧИЊА СПОРЕД СТАРОСТА НА ДОЕНЧЕТО ВО Р. МАКЕДОНИЈА ВО 1987, 1991 И ВО 1995 ГОДИНА

(Табела 6)

	Вкупно	1987			Постнеонатален мортали.	Вкупно	1991		Постнеонатален морталитет	Вкупно	1995		Постнеонатален мортали.
		Неонатален морталитет		Неонатален морталитет			Неонатален морталитет	Неонатален морталитет					
		р	к								р	к	
ВКУПНО	Број Мт / 1000	1617	489	254	874	984	405	144	435	729	344	90	295
		41.9	12.7	6.6	22.6	28.2	11.6	4.1	12.6	22.7	10.7	2.8	9.2
Состојби во перинатален период	Број Мт / 1000	541	382	102	57	442	330	83	29	360	285	55	20
		14.0	9.9	2.6	1.5	12.7	9.5	2.4	0.8	11.2	8.9	1.7	0.6
Конгенитални аномалии	Број Мт / 1000	136	49	32	55	86	38	14	34	60	29	9	22
		3.5	1.3	0.8	1.4	2.5	1.1	0.4	1.0	1.9	0.9	0.3	0.7
Болести на нервниот систем	Број Мт / 1000	12	1	3	8	6	2	3	1	7	1	1	5
		0.3	0.03	0.08	0.2	0.2	0.06	0.09	0.03	0.2	0.03	0.03	0.15

Заклучок

Здравствената заштита на децата од 0 до 6 години со својата организациона поставеност, кадровска обезбеденост и функционална активност, во Република Македонија има клучна улога во превентирањето, раното откривање, навременото и адекватно лекување и рехабилитацијата на заболувањата кај децата уште во најраната возраст, особено на оние заболувања што се причина за каков и да било облик на хендикепираност.

Само со мултидисциплинарен пристап во грижата за децата со пречки во развојот и со интерсекторска соработка е можно да им се подобри состојбата на тие деца, да се постигне нивна успешна рехабилитација и социјализација и да им се овозможи подобар квалитет на животот.

ЛИТЕРАТУРА

1. Извештај за здравствената состојба и здравствената заштита на населението во Република Македонија во 1995 г. Републички завод за здравствена заштита-Скопје, 1996.
2. Здравствена карта на Република Македонија за 1995 г. Републички завод за здравствена заштита-Скопје, 1996.
3. Fanconi-Wallgren. Udzbenik pedijatrije. Medicinska knjiga: Beograd-Zagreb, 1959.
4. WHO: World Health Forum. Geneva, 1995.
5. UNICEF: Crisis in Mortality, Health and Nutrition. Florence, 1994.
6. WHO Screening in Primary Health Care. Geneva, 1994.

E. STIKOVA, LJ. PANEVA, F. TOZIJA

PROVISION OF HEALTH CARE FOR THE POPULATION OF CHILDREN WITH SPECIAL REVIEW OF THE INDICATORS OF HEALTH CONDITION IN THE PRENATAL AND EARLY NATAL PERIOD

The aim of this paper is to present the organizational settings of health care on all levels (primary, secondary and tertiary), the personnel with university, college and high school education which gives health care for the children. Children's diseases will be presented, especially those which leave traces in the psychophysical status of the child and pose social and medical problem for the family and the whole community. Death rate of children will also be presented according to the causes of death, in the period of 1987-95.

Health care of children aged 0-6 years in the primary health care is organized through well-child clinics for infants and preschool children in 18 health facilities and 16 medical centers in the Republic of Macedonia, as well as through rural medical units, with a total of 157 locations.

The number of physicians in 1995 has increased 9% compared with 1987 and the number of specialists is 66% higher compared with 1987.

Secondary health care is provided through specialist consulting offices as well as through medical wards in general hospitals and rehabilitation centers.

Tertiary health care is provided by the clinics of the Faculty of Medicine in Skopje (well-child, otolaryngology, ophthalmology, orthopedics).

The death rate ascertained by the health care services for infants and preschool children in the period between 1987 and 1995 shows obvious decrease, which is especially the case with perinatal diseases (19% or one fifth) and congenital anomalies (46%). These diseases are confirmed in the period of early childhood, which certainly gives evidence of better health care and early detection of these diseases.

The death rate of infants is constantly decreasing from 44,0‰ to 22,7‰ of the newborns in 1995.

Perinatal death rate has decreased from 21,6‰ in 1987 to 19,6‰ in 1995, and the early neonatal death rate (0-6 days old) has also decreased from 12,7‰ to 10,7‰ in 1995. The most frequent cause of death with infants in the early neonatal period are complications in the perinatal period (283 deaths or 82,3%) and

congenital anomalies (29 deaths or 8,4% of the deaths in the neonatal period) in 1995.